

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд

за получаване на научно-образователна степен “Доктор”

по професионално направление 3.3 Политически науки (Публична администрация)

Автор на дисертационния труд: Весела Стефанова Политова, докторантка (задочна форма на обучение) в катедра „Публична администрация“, СУ „Св. Кл. Охридски“;

Тема на дисертацията: „Качество на регулациите и значение на оценката на въздействието в сферата на образованието“;

Автор на рецензията: проф. дн Татяна Томова; катедра „Публична администрация, СУ „Св. Кл. Охридски“.

1. Общо представяне на докторската дисертация.

Дисертацията на Весела Политова отговаря на формалните изисквания за разработване на подобен вид труд. Тя се състои от Увод, четири глави и Заключение.

Първа глава изяснява основните понятия, с които авторката си служи в процеса на доказване на докторската си теза. Въведени са понятията „регулиране“, „добро регулиране“, „интелигентно регулиране“. Разликата между тези понятия е обяснена на фона на действителния преход в практиките на публичното управление – от държавен контрол към правила за дейностите на независими субекти. Правилно е използван Карл Полани - автор, който има съществено значение за разбирането и развитието на съвременния капитализъм, въпреки че значението му, а и присъствието му в науката през последните десетилетия е силно подценено. В общи линии са изяснени и понятията „публични политики“ и „публично управление“ – тези понятия са използвани, за да се обясни характера на регулациите като инструмент на публичното управление, а регулирането като процес на публични политики. В Първа глава е поставен и въпросът за основните организации – автори на идеите за доброто и интелигентното регулиране, които активно ги разпространяват сред своите членове и партньори. Те обаче са разгледани по-скоро като автори, а не като основни заинтересовани страни в този процес. Съответно идеите, зад които те застават са използвани по-скоро за изясняване на съдържанието на регулирането, а не на процеса, свързан с практиките за прилагането му.

Втора глава поставя въпросът за регулирането и политиката на регулиране в България.

Сравнително цялостно е представен въпросът за въвеждането на понятието в българското законодателство и очертаването на практиките за използването му в български контекст.

Акцентът е върху процеса на изработване на регулациите, както и върху оценката на въздействието като необходим инструмент за осигуряване на качеството на регулациите.

Трета и четвърта глава представят резултатите от емпиричните изследвания, проведени от Весела Политова в процеса на доказване на докторската теза. Трета глава представя методиката, данните и изводите от изследване на 26 нормативни акта по предварително разработени критерии. Целта е да се установи качеството на нормативните документи. Изследването е съсредоточено в сферата на образованието, съответно на изследване са подложени основните действащи в тази област нормативни актове. Четвъртата глава представя резултатите от изследването на случаи, свързани с процеса на промяна на регулации в сферата на образованието в условията на извънредни ситуации. Изследвани са случаите, свързани с пандемията от Ковид-19 и с войната в Украйна. Целта на изследването е да проследи процеса на промяна на нормативните актове в условията на кризисно възникване на нови проблеми.

Уводът определя целите, задачите и методите на изследователската работа. Обектът и предметът на изследването са ясно формулирани. Налице е пълно съответствие между формулираните цели, задачи и методи, от една страна, и съдържанието на дисертацията – от друга. Ограниченията на изследването са въведени и обяснени. Формулирани са аргументите за избора на сферата (образованието), за която емпиричното изследване се отнася.

Експлицитно е формулирана работната хипотеза на докторантското изследване, според която „процесът на изработване на нормативните актове в сферата на предучилищното и училищното образование има съществено значение за качеството на самите нормативни актове, а извършването на оценка на въздействието като елемент от процеса е един от ключовите фактори за изработване и приемане на по-качествени нормативни актове...

Оценката на въздействието (в българските практики – бел. моя) не винаги се прилага или се прилага формално, поради което не оказва положително влияние за подобряване на качеството на нормативната уредба в сферата“ (стр. 9). В **Заключението**, където са формулирани основните изводи от изследването, работната хипотеза е потвърдена. Направени са конкретни препоръки за подобряване на приложението на оценката на въздействие с цел повишаване на качеството на регулирането в България.

Дисертацията е разработена на основата на **представителна литература** – използвани са достатъчен брой библиографски източници на български и английски език, както и множество електронни източници. Посочени са основните нормативни документи, които са използвани в докторантското изследване и като източник, и като обект на изследване.

2. Изследователски подход

В съдържателно отношение дисертацията следва научната логика на преход от общо-теоретично към конкретно-практическото знание: от изследване на идеите за доброто регулиране към изследване на практическото им приложение в образователната политика на България. Използваната връзка между научните категории е: добро регулиране – процес на изработване на регулациите – оценка на въздействието като елемент от процеса на регулирането. В крайна сметка изследването е върху оценката на въздействие като предпоставка за качеството на регулациите и за съответствието им на представата за добро регулиране. Дисертационните изводи са свързани с подобряването на оценката на въздействието в посока на създаване на специфични структури и капацитет.

В изследователско отношение дисертацията има няколко силни страни:

- Систематизирани са идеите за доброто регулиране;
- Обосновано е значението на оценката на въздействието за качеството на регулациите.
- Проведено е задълбочено изследване на процеса на регулиране в България на основата на изследване на регулирането в една област на политиката – училищното и предучилищното образование.

Като цяло в съдържателно отношение дисертацията е полезна най-вече с емпиричния материал, създаден в процеса на доказване на докторската теза.

3. Актуалност:

Разработената проблематика е изключително актуална поне от няколко гледни точки:

- Въпросът за регулирането на поведението и дейностите на индивидите (независимо личности или организации) е основен проблем пред науката за публичното управление. Неговото решение зависи както от ценностите на този, който го разработва, така и от материалния и културния контекст, в който тези практики се прилагат. В този смисъл въпрос за регулирането остава винаги отворен.
- В практиките на публичното управление през последните 3-4 десетилетия, въпросът за регулирането придоби изключително значение най-вече заради влиянието на неолибералните идеи, както и заради появата на влиятелни заинтересовани страни в лицето на световните финансови организации, ЕС и ОИРС.
- В българското публично управление е налице следният парадокс – въпреки несъмнения успех в реформата в областта на регулирането, качеството на регулациите продължава да бъде ниско – обективно, защото подлежи на чести промени, и субективно от гледна точка на оценката на заинтересованите страни. Осмислянето на този парадокс е съществена задача пред социалната наука и науката за публичното управление.

- Допълнително актуалността на темата на дисертацията се засилва от фокуса, през който темата за регулирането е адресира – училищното и предучилищното образование, което е съществена част от публичния и политическия дебат.

4. Познаване на проблема и на литературния материал.

Весела Политова познава много добре изследванията върху процеса на регулирането и по-специално – тези за приложението на оценката на въздействие в него. В работата си тя демонстрира добро познание и добра способност да използва категориите на науката за публичното управление.

Фактите, на основата на които са изградени приносите, са набрани чрез подходящи методи и не са манипулирани по никакъв начин. Освен това те са представени изчерпателно в съответствие с теоретичната логика, възприета от авторката.

5. Научни и научно-приложни приноси.

В автореферата си Весела Политова е идентифицирала 5 приноса на дисертацията си. От тях категорично мога да приема втория, третия и четвъртия. Сред тях особено важен е третият – разработване и прилагане на авторска методика за оценка на нормативните актове в сферата на образованието и по-конкретно на българското образование, както и четвъртият – създаване на доказателства за качеството на нормативните актове, които след приемането им са променяни относително малко.

Първият принос, формулиран в самооценката на приносите, вече съществува в науката, вкл. в българоезичната наука.

Петият принос е свързан с формулираните препоръки, за които обаче няма достатъчно доказателства, че биха повишили качеството на регулациите.

Най-големият принос на дисертацията, който не е намерил място в самооценката, е създаването на значителен емпиричен материал в областта на регулирането в българското училищно и предучилищно образование. В този смисъл бих обобщила приносите на дисертацията по следния начин: създаване на нови доказателства за съществуващи в науката тези.

Смятам приносите на дисертационното изследване за значими и ги приемам като основно доказателство за научно-изследователските умения на Весела Политова.

6. Личният принос

Дисертацията и изводите в нея са личен принос на Весела Политова. Не ми е известно подобно изследване да е публикувано. Не ми е известно и подобно емпирично изследване да е провеждано.

7. Публикации по темата на дисертацията.

Докторантката е представила 4 научни публикации. Те са публикувани в сборници от международни конференции (2), в сборник с докторантски разработки на Философски факултет на СУ и в научно списание с рецензиране. И четирите публикации са непосредствено свързани с докторантското изследване, написани са на добър научен език и съответстват на добрите съвременни научни образци.

8. Лични впечатления от докторантката.

По време на докторантурата си Весела Политова беше активен член на катедрата по Публична администрация. Участва във всички научни събития, както и в катедрени и факултетски проекти, където приносът ѝ беше значителен. Тя е добросъвестна и в същото време има способността да генерира нови идеи, което я прави желан член на всяка научна общност.

9. Препоръки и въпроси:

Темата на дисертацията всъщност е доста сложна. Макар че в крайна сметка става дума за оценка на въздействието, която може и често е тълкувана просто като техника в процеса на управлението, нейното съдържание, както и прилагането ѝ има отношение към целите на политиките и начина на тяхното формулиране. Поради сложността на изследователския проблем, поредица от въпроси, свързани с темата на дисертацията са останали встрани от погледа на докторантката.

Особено важен в това отношение е въпросът за разминаването между оценката за реформата в областта на регулирането (според приведените в дисертацията данни – много висока) и качеството на регулациите, които са изключително неустойчиви във времето. Весела Политова (а и не само тя) се опитва да обясни този парадокс чрез качеството на задължителния елемент в процеса на изработване на регулациите – оценката на въздействието и съответно търси подобренията именно там. Този подход е логически издържан, но в никакъв случай не е достатъчен. Множество фактори влияят на качеството на регулациите и добре протеклият процес на изработването им не е нищо повече от необходимо, но не и достатъчно условие. В този смисъл с оглед на следващото развитие на научните изследвания на докторантката имам следните въпроси към нея:

1. Кои фактори пречат на „интелигентното регулиране“ в България?
2. Кои са минималните характеристики, които една регулация трябва да притежава, за да я определим като качествена.

Заклучение.

Като имам предвид силните страни на дисертационното изследване и значимостта на приносите, препоръчвам на членовете на Научното жури да присъди на Весела Политова научно-образователната степен „доктор“ по професионално направление 3.3 Политически науки (Публична администрация).

13. 06. 2024

Проф. дн Татяна Томова